

UMEÅ UNIVERSITET
Rektor

BESLUT
Dnr 351-1443-02
2003-05-13

HANDLINGSPLAN MOT HOT OCH VÅLD INOM UMEÅ UNIVERSITET

INLEDNING

Alla, såväl studenter som medarbetare, ska kunna känna sig trygga vid Umeå universitet.

Dessa och andra grundläggande regler för arbetsmiljön återfinns i Arbetsmiljölagen, AML, som beslutats av riksdagen. Arbetsmiljölagen ger ramarna för vad som gäller för miljön på jobbet. Se <http://www.av.se/>

I Umeå universitets arbetsmiljöpolicy från 1999-06-07 fastslås att ”Umeå universitet ska vara en arbetsplats som präglas av respekt för och tillit till individen samt vara säker och utvecklande för anställda och studenter”. Detta är och skall förbli utgångspunkten för arbetsmiljöarbetet vid vårt universitet. Vi har alla ett ansvar för arbetsmiljön vid vårt universitet men rektor är ytterst ansvarig.

I ett övergripande perspektiv kan man konstatera att det skett en ökning av våldet i samhället och att inte heller arbetsplatser har kunnat undgå denna utveckling. Arbetsskadestatistiken visar att skador på grund av våld har ökat under 1990-talet.

Av den anledningen kan det vara nödvändigt att tydliggöra den lagstiftning och de föreskrifter som finns om åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön samt förtydliga det ansvar och de rutiner som gäller om en sådan situation trots allt inträffar i vår arbetsmiljö.

HUR FÖREBYGGER MAN HOT OCH VÅLD?

Risker

Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse, AFS 1993: 2, föreskriver om lämpliga åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön. Inom vissa arbeten är riskerna för detta större än andra.

Att arbeta med eller ha *ansvar för varor, föremål, pengar eller dylikt* kan i sig vara förenat med risker. I allmänhet är det då inte arbetstagaren man är ute efter, men hot och våld riskerar ändå drabba denna när förövaren försöker tillskansa sig värdet ifråga.

Arbetstagare kan också ha, eller uppfattas ha, *en makt- eller myndighetsfunktion* gentemot en angripare, t ex kund, klient, patient, student eller intagen. En maktfunktion som gör att arbetstagaren har rätt att neka eller ändra på något som denne inte accepterar. Hotet kan ha avsikten att hämnas, skrämmas eller att skada. Inom ett universitet råder ett sådant maktförhållande mellan antagningshandläggare och sökande, student och lärare, där antagningshandläggaren/läraren/examinatorn har rätt att underkänna alternativt godkänna tentamina etc.

I gällande lagstiftning klargörs att ***arbetsgivaren är skyldig att ordna arbetet så att risk för våld eller hot om våld så långt det är möjligt förebyggs.***

Genom att kartlägga var, när och varför risker förekommer kan förebyggande åtgärder göras effektivare. En riskinventering är lämplig att göra i samband med den årliga arbetsmiljöromden eller i samband med en incident av något slag. Ansvaret för inventeringen har arbetsgivaren, vanligen chefen.

Risikinventering

Tag Arbetsmiljöverkets **checklista** ”Undersök riskerna för våld och hot på jobbet” (Publikationsnummer 553) till Din hjälp, se <http://www.av.se/publikationer/broschyror/>.

Kartläggningen kan behöva kompletteras och bör mynna ut i ett **handlingsprogram för arbetsstället**, där man också tydliggör ansvar och tidsplan för de föreslagna åtgärderna.

Risken avgör vilka åtgärder som vidtas. Det kan gälla organisatoriska förändringar, säkerhetsrutiner, tekniska hjälpmedel, anpassning av lokaler, information, utbildning och åtgärder efter inträffad händelse.

Introduktion av nyanställda och studenter

När man som nyanställd eller som student kommer till Umeå universitet erbjuds man en övergripande introduktion. Introduktionen omfattar såväl allmän information om Umeå universitet som förhållanden vid den egna institutionen.

När det gäller den arbetsplatsanknutna introduktionen är det viktigt att man tidigt informerar hur man vid den enskilda institutionen/enheten arbetar med den psykosociala arbetsmiljön. Exempelvis hur konflikter av olika slag hanteras och vart den anställde eller studenten ska respektive kan vända sig om han eller hon blir utsatt för hot eller våld i någon form.

Arbetsplatsträffar/motsvarande

Arbetsplatsträffarna är viktiga möten och bör därför nyttjas för att, utöver vanligt förekommande frågor, även samtala kring händelser där konflikter, hot och/eller våld inom den egna arbetsplatsen har förekommit. I samband med att en riskinventering gjorts är det exempelvis viktigt att prefekt/motsvarande pratar med all personal om vad man ska göra ifall något skulle hända igen.

Arbetsplatsträffarna ger de anställda en möjlighet att tillsammans samtala om och bearbeta en eventuell händelse. Chefen har i detta sammanhang ansvaret för att ge anställda information om händelsen och på så sätt bidra till att felaktig information undviks.

Viktig information om den aktuella händelsen kan ibland tillföras från övriga anställda och i förlängningen få betydelse för hur chefen sammantaget bedömer riskerna och hotbilden. På institutioner/enheter där det finns erfarenheter av hot och våld kan ett öppet samtalsklimat på arbetsplatsträffar i sig fungera förebyggande. En ökad medvetenhet hos övrig personal och/eller studenter kan minska riskerna att bli utsatt för hot eller våld. Väljer chefen och/eller den som utsatts att tysta ned händelsen, kan de istället oavsiktligt bidra till att våldsspiralen trappas upp och att utsattheten hos enskilda anställda ökar.

Utbildning av arbetsmiljöombud för anställda

Inom ramen för den utbildning som erbjuds arbetsmiljöombuden bör de påminnas om det särskilda ansvar som ligger i att påkalla arbetsmiljösamtal med prefekt/motsvarande där det förekommit hot eller våld eller där man identifierat sådana risker.

Utbildning av arbetsmiljöombud för studenter

Bland arbetsmiljöombudets uppgifter finns att särskilt ge akt på konflikter som kan uppstå mellan studenter eller mellan student och lärare. Om detta rapporteras till kurs-/ eller programansvarig eller någon annan anställd, har denne en skyldighet att omgående informera berörd prefekt.

Utveckling av chefer/ledare

Alla chefer och arbetsledare inom Umeå universitet bör delta i den utbildning som löpande erbjuds om gällande arbetsmiljölagstiftning.

Utöver detta ansvar har prefekt/motsvarande att särskilt ge akt på och motverka tendenser till konflikter av olika slag. Ledarskap handlar i allt väsentligt om kommunikation. Förmågan att kommunicera kring svåra frågor som konflikter, hot och våld blir därför central både i ett kort och långt perspektiv.

Inom ramen för det befintliga ledarskapsutvecklingsprogrammet betonas därför värdet av en god kommunikation, inte minst kunskaper om hur man hanterar besvärliga situationer.

ÅTGÄRDER MOT HOT OCH VÅLD INOM UMEÅ UNIVERSITET

När våld eller hot drabbar enskilda, såväl studenter som anställda, är det av särskild betydelse att det finns en organisation som klarar av att hantera den uppkomna situationen.

Krisorganisation - vid större olyckshändelser eller katastrofer

Målsättningen med krisorganisationen är att den ska fungera som stöd till arbetsenheter när behov finns av krisomhändertagande och krisbearbetning och som stöd till prefekter för samordning vid större olyckshändelser.

Krisorganisationen aktiveras endast vid större olyckshändelser eller katastrofer. Mindre olyckshändelser kan oftast hanteras och bearbetas inom ramen för det sociala nätverket, t ex kamratstöd och arbetsledarinsatser. Krishantering vid students/anställds dödsfall sker på respektive institution enligt de handlingsplaner som finns beskrivna i skrivelsen "Att möta studenter eller personal i sorg".

Mer information hittar Du på:

http://www.umu.se/personal/umu_internt/krisorganisation.htm samt
http://www.umu.se/personal/umu_internt/krisplan.htm

Vid övriga hot- och våldssituationer

1. Om Du som anställd eller student drabbas – informera prefekten omedelbart! Finns fara för liv och hälsa ska Du – eller de arbets- eller studiekamrater som finns nära - kontakta Polisen omedelbart, ring 112

Prefekten/motsvarande har ansvar för arbetsmiljöfrågorna på institutionen/enheten och ska därför skyndsamt ges information om händelser som kan ha betydelse för riskbedömning och behov av särskilda åtgärder. Om en student drabbas av hot eller våld och informerar någon annan av institutionens personal är det av samma anledning viktigt att denna information så snart som möjligt förs vidare till prefekt/motsvarande. Prefekten kontaktar säkerhetschefen. Detta oavsett om den drabbade, arbets- eller studiekamrater tidigare gjort en anmälan i ärendet. Om en eller flera prefekter berörs beslutar säkerhetschefen i samråd vem som är ansvarig i den aktuella situationen.

Om det gäller brevbomb eller misstanke om sådan, ring omedelbart 112 och begär polis för närmare instruktioner.

2. Prefekten stödjer den enskilde om en polisanmälan ska göras.

Prefekten har, efter att ha blivit kontaktad, att stödja den enskilde om en polisanmälan ska göras. Vid osäkerhet huruvida polisanmälan ska göras uppmanas prefekten att samråda med säkerhetschef, telefon 786 95 72.

3. Informera säkerhetschefen så snart som möjligt.

Alla former av hot och våld, även brand-, bombhot, via brev och telefon, måste tas på allvar! Samtliga hot och/eller våld mot tjänsteman eller student skall därför rapporteras till säkerhetschefen, telefon 786 95 72. Detta gäller såväl dagtid som annan tid!

Utifrån hotets karaktär – bombhot, hot via e-post etcetera blir det aktuellt med olika stödåtgärder. Bland de åtgärder som kan komma att erbjudas finns krisstöd till drabbade via Universitetshälsan, Studenthälsan samt studentprästerna, larm- och annan skyddsutrustning, bevakningstjänst mm.

Säkerhetschefen ska också kontakta informationsenheten för extern och intern information. Vid behov kontaktas Umeå universitets krisgrupp.

4. Prefekten ansvarar för att det skapas trygghet och att omsorg ges i det akuta skedet samt att den eller de drabbade ges möjlighet att tala om det som inträffat.

Den drabbade ska skyddas från ytterligare hot och ges ett medmänskligt omhändertagande. Ett gott omhändertagande i en akut situation är av stor betydelse för att mildra stressreaktioner och förebygga framtida ohälsa.

Människor reagerar olika i en våldssituation. Några reagerar direkt med stressreaktioner eller chocktillstånd, andra efter flera timmar eller dagar. Många upplever rädsla och obehag, kanske t o m skräck efter det som hänt medan andra förblir relativt oberörda. Reaktionen

beror på hur man uppfattat händelsen, om man varit beredd eller inte på det som inträffat, om man var ensam eller om man varit med om liknande händelser tidigare.

5. *Prefekt/motsvarande ordnar med någon som kan följa den drabbade till sjukhus eller till hemmet om detta blir aktuellt samt ser till att anhöriga kontaktas.*

Det är viktigt att en arbetstagare/student som utsatts för våld eller allvarligt hot inte lämnas ensam de första timmarna efter händelsen. Ibland kan den drabbade vara förvirrad och ibland avskärmad och bör därför inte lämnas ensam med viktiga avgöranden. Särskilt utsatt blir den inflyttade student som drabbas och som inte hunnit bygga upp ett fungerande socialt skyddsnät på studieorten.

Vid osäkerhet om vilka extra resurser som kan behöva sättas in i det aktuella ärendet rekommenderas samtal med säkerhetschefen. I annat fall finns följande stödresurser att kontakta vid liknande situationer

- Studenthälsan, telefon, 090- 786 90 50.
- Universitetshälsan, telefon, 090 - 786 95 90
- Studentprästerna, telefon, 090 – 786 97 80 (Lisa Tegby) eller 090 – 786 97 81 (Per Olofsson)
- Studentkårerna och de studiesocialt ansvariga vid respektive kår
 - Umeå studentkår, telefon 090 – 786 90 00
 - Umeå naturvetar- och teknologkår (NTK), telefon 090 – 786 92 90
 - Corpus – studerandekåren vid medicinsk-odontologiska fakulteten, telefon 090 – 13 51 35.
- Enheten för personal- och organisationsutveckling, telefon 090 - 786 95 38.

6. *Prefekt/närmaste chef ser till att berörd personal och/eller studenter frigörs från sina ordinarie arbetsuppgifter om det bedöms nödvändigt för den eller de drabbade.*

För den som utsatts för starkt påfrestande händelser kan det behövas en tillfällig förändring av arbetsuppgifter eller arbetstider. En temporär anpassning av arbetsuppgifter/studiegång kan behöva göras, men det är då viktigt att detta görs i nära samråd med den det berör.

7. *Prefekten informerar övriga anställda och studenter om händelsen.*

Det är viktigt att övriga anställda och studenter vid institutionen/motsvarande snabbt informeras om händelsen. Informationen ska vara rak och tydlig för att undvika onödig ryktesspridning. Samla ihop studentgruppen och/eller gruppen anställda till en informationsträff och informera övriga så snabbt som möjligt, exempelvis via e-post eller telefon.

8. *Vid ett allvarligare tillbud eller när någon blivit allvarligt skadad ansvarar säkerhetschefen för att Arbetsmiljöinspektionen omedelbart kontaktas.*

Enligt Arbetsmiljöförordningen ska arbetsgivaren anmäla allvarliga personskador eller tillbud till Arbetsmiljöinspektionen.

9. Prefekten bör ha uppföljningssamtal med den eller de drabbade inom en vecka för att ta reda på om det kvarstår behov av särskilda åtgärder, exempelvis samtalsstöd.

Prefekten gör med utgångspunkt i t ex sjukfrånvaro eller önskemål en bedömning om ytterligare uppföljningssamtal eller behandlingsinsatser behövs. Efter 2 – 3 månader bör han/hon följa upp om några problem kvarstår.

10. Säkerhetschefen tar initiativ till och ansvarar för att händelsen utvärderas och vid behov dokumenteras.

I samband med en sådan utvärdering har prefekten som arbetsmiljöansvarig på institutionen att fundera kring hur liknande händelser kan förebyggas och eventuellt undvikas i framtiden.

Råd till prefekt/chef när det gäller kontakt med media:

- Informera personalen och om möjligt berörd studentgrupp att de ska hänvisa till prefekten vid kontakter med press, radio och/eller TV.
- Rådgör alltid med säkerhetschef respektive informationschef innan kontakt.

Denna handlingsplan har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av Sten Höglund, universitetslektor/prefekt sociologi, Kerstin Holmlund, universitetslektor/prefekt lärarutbildningen sv/sh, Mohammad Fazlhashemi, universitetslektor historiska studier, Christoffer Andersson, studiesocialt ansvarig Umeå studentkår, Agnetha Lundström, studieadministratör institutionen för odontologi, Marianne Hultmark, biträdande kanslichef medicinsk-odontologiska fakulteten, Christer Andersson, huvudskyddsombud tillika universitetsadjunkt biologi-, miljö- och geovetenskap samt Marguerite Olofsson, utvecklingskonsult personal- och organisationsutveckling.

Samverkan i detta ärende har skett med personalorganisationerna OFR/S, SACO och SEKO civil samt med studentkårerna NTK, Corpus och Umeå studentkår.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad, rektor, i närvaro av prorektor Gunnel Gustafsson, universitetsdirektör Jan-Erik Ögren och efter föredragning av utvecklingskonsult Marguerite Olofsson.

Inge-Bert Täljedal

Marguerite Olofsson

